

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/3494,Obchody-65-rocznicy-operacji-Ostra-Brama-BialystokWilno-45-lipca-2009.html>

04.04.2026, 12:59

Obchody 65. rocznicy operacji „Ostra Brama” – Białystok–Wilno, 4–5 lipca 2009

04.07.2009

W dniu 4 lipca 2009 r. w Białymstoku, z udziałem wiceprezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr. Franciszka Gryciuka i kombatantów Armii Krajowej z Wilna, rozpoczęły się dwudniowe obchody 65. rocznicy operacji „Ostra Brama”. Rozpoczął je wykład mgr. Piotra Łapińskiego z białostockiego OBEP, opisujący walki o Wilno w dniach 7–13 lipca 1944 r. Następnie wszyscy zgromadzeni udali się do białostockiego kościoła katedralnego pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, gdzie odprawiono uroczystą mszę świętą. Następnie złożono kwiaty pod pomnikiem AK przy ul. Kilińskiego. Po obiedzie uczestnicy wyjechali do Wilna.

W dniu 5 lipca w południe na wileńskim Cmentarzu na Rossie złożono kwiaty i wieńce. Oprócz delegacji IPN hołd poległym oddali ambasador RP w Wilnie Janusz Skolimowski i konsul Stanisław Kargul. W Domu Kultury Polskiej wykład o operacji „Ostra Brama” wygłosił prof. Jarosław Wołkonowski. Następnie uczestnicy spotkania obejrzeni trzy filmy dokumentalne traktujące o tym wydarzeniu. W trakcie uroczystości ambasador RP w Wilnie wręczył medale „Pro Memoria”, przyznane przez Kierownika Urzędu ds. Kombatantów 15 kombatantom załóżonym w walkach o wolność Polski. Zestawy książek ufundowanych przed białostocki IPN przekazał dyrektor Oddziału IPN w Białymstoku prof. Cezary Kukło.

Operacja „Ostra Brama”

Operacja „Ostra Brama” to część akcji „Burza”, zakładającej samodzielne wyzwalenie przez Armię Krajową okupowanych ziem polskich przed wejściem Armii Czerwonej i występowanie wobec Sowietów z pozycji przedstawicieli pełnoprawnych władz Rzeczypospolitej. Plan operacji zakładał, że po rozpoczęciu walk Niemcy szybko wycofają się z Wilna. Jednak na mocy rozkazu Hitlera miasto zostało przekształcone w strefę ufortyfikowaną, tzw. Fester Platz, obsadzoną przez ok. 17-tysięczny garnizon. Główne uderzenie sił AK miało nastąpić od wschodu i południowego wschodu. Chodziło o to, by uprzędzić działania Armii Czerwonej i podkreślić samodzielność walk.

Operacja „Ostra Brama” trwała od 7 do 13 lipca 1944 r. Rozkaz o jej rozpoczęciu wydał Dowódca Okręgu Wileńskiego AK ppłk Aleksander Krzyżanowski „Wilk”. Początkowo wzięło w niej udział około 4 tysięcy żołnierzy wileńskiego i nowogródzkiego okręgu AK, wspieranych przez dwa działka przeciwpancerne oraz kilka moździerzy i granatników. W bezpośrednich walkach o Wilno oraz w zewnętrznych atakach na linie komunikacyjne i pojedyncze oddziały Wehrmachtu uczestniczyło ponad 12,5 tys. żołnierzy AK.

7 lipca wieczorem Wilno zaczęli szturmować Sowieci. W bezpośrednich walkach na kierunku wileńskim wzięło wówczas udział około 100 tysięcy żołnierzy wspieranych przez kilkadziesiąt czołgów i masowe naloty lotnictwa. Oddziały garnizonu konspiracyjnego AK miasta Wilna, które wobec spóźnionego dotarcia rozkazów rozpoczęły atak z kilkugodzinnym opóźnieniem, opanowały własnymi siłami prawobrzeżną część miasta i, współdziałając z jednostkami sowieckimi, atakowały w części lewobrzeżnej. Miasto zdobyto 13 lipca. Tego dnia zatknięto na Górze

Zamkowej, polską flagę. Po południu została zastąpiona przez Rosjan flagą sowiecką.

Oddziały polskie, atakujące Wilno z zewnątrz, zagroziły drogę wycofującym się z Wilna Niemcom, staczając 13 lipca krwawą bitwę pod Krawczunami. Zginęło w niej bądź trafiło do niewoli blisko 1000 Niemców. Udało się ująć m.in. gen. Rainerowi Stahelowi, dowódcy niemieckiej załogi. W całej operacji „Ostra Brama” zginęło blisko 500 akowców, ponad 1000 zostało rannych.

17 lipca Sowieci podstępnie aresztowali komendanta okręgu „Wilka” wraz z licznymi oficerami, spotykając się z nimi pod pozorem kontynuacji rozmów na temat stworzenia polskiego korpusu. Zgromadzone oddziały akowskie próbowały wymknąć się obławie, ruszając do pobliskiej Puszczy Rudnickiej. Po dwóch dniach znalazły się jednak w okrążeniu. Sowieci internowali niespełna 6000 żołnierzy. Internowani w większości odmówili wstąpienia do armii Berlinga, za co zostali wywiezieni do Kaługi, gdzie przez kilka lat służyli w batalionach roboczych Armii Czerwonej, wyrabując lasy. Oficerów aresztowano, osądzono i wywieziono do Riazania.

Walki o Wilno w lipcu 1944 r. miały charakter lokalnego powstania przeciwko Niemcom, które o miesiąc poprzedziło wybuch Powstania Warszawskiego. Operacja „Ostra Brama” była swoistym testem lojalności Sowietów w stosunkach z Polakami. Zdobywając Wilno Komenda Główna AK chciała udokumentować Stalinowi i całemu światu polskość Kresów Północno-Wschodnich. Przebieg operacji stanowił pierwszy istotny sygnał, że współpraca wojskowa z Sowietami ma charakter jedynie instrumentalny.

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

65. rocznica operacji

OSTRA BRAMA

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Białystok, harcerze ustawiają znicze

Białystok, kombatancki Okręgu Białystok AK

Białystok, kombatancki Okręgu Białystok AK